

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.33>

ПРАВОВА АКСІОЛОГІЯ І ДОВІРА ДО СУДУ В КОНТЕКСТІ ДИНАМІКИ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Пукас А.,

суддя Господарського суду м. Києва

ORCID: 0009-0005-2922-247X

Пукас А. Правова аксіологія і довіра до суду в контексті динаміки суспільних процесів.

Довіра до суду як елемент судочинства базується на загальних уявленнях суспільства і на індивідуальних уявленнях особистості. В цілому всі ці уявлення залежать від етично-оціночного виміру на конкретний період. У статті з'ясовано та розкрито особливості і зв'язок між правовою аксіологією та довірою до суду на теоретичному та практичному рівнях функціонування судів та діяльності суддів. Дослідження засноване на сучасних нормативно-правових джерелах (зокрема, положеннях Конституції України, Бангалорських принципах та Кодексі суддівської етики) та теоретичних напрацюваннях вітчизняних фахівців у сфері права. Методологія дослідження базується на загальноновизнаних наукових методах – логічному та системному, а також на спеціальних – формально-юридичному та порівняльному.

Поняття цінності права в юридичній науці має значну кількість тлумачень та пояснень. Але водночас ці цінності не мають абстрактного характеру. Вони відображаються у нормах права. Довіра до суду формується в результаті діяльності держави та її судових органів. І, при цьому залежить від загального рівня розвитку суспільства. Ці процеси взаємопов'язані між собою. Досягнення найбільш ефективного результату в їх взаємопов'язаності залежить від застосування відповідних юридичних інструментів, від викликів, що стоять перед суспільством та реагування на них як суспільства, так і держави. Важливу роль у цьому відіграє взаємна відповідальність держави та особи. Встановлено, що довіра до суду є одним із найважливіших елементів судочинства, котрий впливає безпосередньо на розвиток правової держави та громадянського суспільства. Відтак довіру до суду також можна сприймати як правову цінність. Окрім того, утвердження правових цінностей в сучасних українських реаліях слід обов'язково розглядати лише в контексті правової динаміки. Підстави для цього дають шляхи впровадження правових норм, пов'язаних із реформуванням системи судочинства від часів відновлення незалежності України. Доведено, що на цей процес впливали безпосередньо як переосмислення політико-правової реальності у 1990-х роках, так і поширення тісних зв'язків із європейськими структурами, а зрештою і зміна суспільних орієнтирів у контексті Революції Гідності. Оскільки стан наукових знань пов'язаний із динамічним розвитком суспільства, відповідно від цього залежить і подальше дослідження довіри до суду та його зв'язку з існуючими у суспільстві цінностями.

Ключові слова: аксіологія, право, судова система, довіра до суду, правова динаміка.

Pukas A. Legal axiology and trust in the court in the context of the dynamics of social processes.

Trust in the court as an element of the judicial process is based on the general ideas of society and on the individual ideas of the individual. In general, all these ideas depend on the ethical and evaluative dimension for a specific period. The article clarifies and reveals the features and connection between legal axiology and trust in the court at the theoretical and practical levels of the functioning of courts and the activities of judges. The study is based on modern regulatory and legal sources (in particular, the provisions of the Constitution of Ukraine, the Bangalore Principles and the Code of Judicial Ethics) and theoretical developments of domestic specialists in the field of law. The research methodology is based on generally recognized scientific methods - logical and systemic, as well as special ones - formal-legal and comparative.

The concept of the value of law in legal science has a significant number of interpretations and explanations. But at the same time, these values are not abstract in nature. They are reflected in the norms of law. Trust in the court is formed as a result of the activities of the state and its judicial bodies. And, at the same time, it depends on the general level of development of society. These processes are interconnected. Achieving the most effective result in their interconnectedness depends on the application of appropriate legal instruments, on the challenges facing society and the response to them by both society and the state. An important role in this is played by the mutual responsibility of the state and the individual. It has been established that trust in the court is one of the most important

elements of the judiciary, which directly affects the development of the rule of law and civil society. Therefore, trust in the court can also be perceived as a legal value. In addition, the establishment of legal values in modern Ukrainian realities should be considered only in the context of legal dynamics. The grounds for this are provided by the ways of implementing legal norms related to the reform of the judicial system since the restoration of Ukraine's independence. It has been proven that this process was directly influenced by both the rethinking of political and legal reality in the 1990s, the spread of close ties with European structures, and ultimately the change in social orientations in the context of the Revolution of Dignity. Since the state of scientific knowledge is associated with the dynamic development of society, further research into trust in the court and its connection with the values existing in society also depends on this.

Key words: axiology, law, judicial system, trust in the court, legal dynamics.

Постановка проблеми. Довіра до суду – один із ключових моментів утвердження громадянського суспільства і правової держави. Цей елемент визначає передовсім два процеси – стабільний суспільний розвиток та забезпечення справедливості в рамках держави. Оскільки довіра до суду як явище базується на уявленнях особистості та суспільства в цілому про справедливість, а відтак має ще й етично-оціночний вимір, то варто поставити питання про неї як про правову цінність. При чому необхідно звернути увагу не стільки на довіру до суду в контексті тлумачення її яке поняття чи правової категорії, скільки з точки зору динамічного розвитку сучасного суспільства та правової думки, реальної прив'язаності до діючого законодавства і практичної діяльності судів та суддів.

Метою статті є розкриття особливостей та зв'язку між правовою аксіологією та довірою до суду на теоретичному та практичному рівнях функціонування судів та діяльності суддів в сучасних умовах розвитку українського суспільства.

Стан опрацювання проблематики. Як відомо, вченням про цінності є аксіологія, котра у свою чергу має ще й цілий ряд напрямів – аксіологія виховання, етична аксіологія, правова аксіологія та ін. В правовому контексті питання аксіології зачіпали цілий ряд відомих теоретиків права, зокрема Г.В.Ф. Гегель, Г. Кельзен та інші. Серед сучасних же українських дослідників варто звернути увагу на публікації О. Бандури [2], С. Певка [7], П. Поліщука [8], П. Рабіновича [10], О. Тімченка [13] та ін. Вони свідчать про те, що питання правової аксіології та її значення для права в державі не тільки є актуальними для сьогодення, а й визначають майбутні напрями відповідних філософсько-правових досліджень. Так, О. Бандура наголошує на тому, що «правові цінності право створює для впровадження загальнолюдських цінностей у суспільне життя – правопорядок, права людини, правосвідомість, норми права тощо» [2, с. 54]. А от О. Тімченко та ін. більше наголошують на тому, що правові цінності «сприяють розвитку особистості, забезпечують захист прав та свобод людини, а також допомагають гармонізувати інтереси тих чи інших соціальних груп» [13, с. 665]. Разом з тим, необхідно, все ж таки, при розгляді відповідної тематики, застосовувати комплексний підхід, який би враховував як і особистісний вимір, так і загальнолюдський.

Виклад основного матеріалу. В сучасній українській науковій думці щодо правових цінностей неодноразово висловлюються різноманітні думки, в яких розглядаються ті чи інші аспекти розуміння норм права та їх застосування на практиці. Одну з обґрунтованих позицій знаходимо у дослідженні П. Поліщука: «Правові цінності – це конкретні соціально-правові явища, правові засоби і механізми. До них відносяться: конкретне вираження власної цінності права у практичному житті людей (гарантованість прав, свобод, рівності, справедливості); фундаментальні, природні права людини, основні демократичні правові принципи; особливі правові засоби та юридичні механізми (все те, що називається юридичним інструментарієм), котрі забезпечують цінність права; інститути, які виражають оптимальне співвідношення нормативного та індивідуального регулювання тощо» [8, с. 80]. Як видно, це достатньо широке бачення автора. Разом з тим дослідник визначив і ті конкретні напрями, стосовно яких можна вести подальші дослідження і поглиблювати уявлення як фахівців, так і пересічних громадян.

Та не можна не вказати на те, що всі ці правові цінності є частиною суто внутрішніх уявлень та переживань фізичних осіб – суб'єктів правових відносин. І, при цьому, вони також відображаються у нормах права. Але водночас природа цінностей полягає в їх етичному походженні, що пов'язано безпосередньо від рівня розвитку суспільства. Звідси випливає, що саме етичні уявлення є основою правових цінностей. Причому для кожного етапу розвитку суспільства безумовно властиві свої етичні уявлення. І це дає можливість стверджувати, що вони, як і правові цінності, перебувають у своєму динамічному розвитку у відповідності із суспільними та загальними цивілізаційними процесами.

Для підтвердження цієї тези варто звернути увагу на той момент, що на правові цінності у їх практичній та теоретичній площині більше уваги стало приділятися після подій, пов'язаних із Ре-

волюцією Гідності та започаткуванням активного процесу узгодження та впровадження тих норм права, що пов'язані із євроінтеграційними процесами. Зокрема, це відобразилося як в науковій літературі, так і нормативно-правових актах. Наприклад, можемо звернути увагу на Коментар до кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 4 лютого 2016 р. та на нову редакцію Кодексу суддівської етики, затверджену 18 вересня 2024 р. XX черговим з'їздом суддів України. Крім того, на тому ж з'їзді суддів у його рішенні щодо зміцнення незалежності суддів прямо вказувалося саме на відповідні соціально-політичні обставини: «Підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, та докладаючи до цього всіх зусиль, судді України наголошують на необхідності впровадження та дотримання високих міжнародних та європейських стандартів і у сфері правосуддя. Саме такі стандарти здатні гарантувати верховенство права та захист прав людини, сприяти зміцненню соціальної та економічної стійкості з огляду на майбутнє членство України в Європейському Союзі» [15].

Як бачимо, події 2013-2014 років стали своєрідним трампліном для нового витку реформування системи українського судочинства. І, що важливо, цей процес зачіпає не лише організаційні елементи судової системи, але й саму суть розуміння права та його призначення українським суспільством у самому широкому сенсі. Все це вказує на правову динаміку – тобто на процес, пов'язаний із необхідністю внесення змін в законодавство в інтересах суспільства. І в цьому випадку цілком очевидним стає, що саме суспільство виступає безпосереднім творцем нових правових реалій. Адже суспільство творить нові соціальні відносини у сфері економіки, політики, культури, управління тощо. А їх забезпечення вже залежить від законодавця, котрий змушений відповідно реагувати на ці суспільні зміни та потреби.

У цьому контексті не можна не відзначити думку Людмили Доброног, що «ключовими факторами динаміки системи права є:

- ціннісний чинник: переорієнтація права з формальної на матеріальну легітимність, пов'язану з правовладдям і людськими правами».
- інституційний чинник: зміна способів правотворення, поява нових акторів...
- методологічний чинник: інтеграція правового позитивізму з елементами системного, феноменологічного й конструктивістського підходів» [3].

Довіра до суду безумовно пов'язана із рівнем розвитку будь-якого суспільства і, відповідно, воно є явищем як суспільним, так водночас і індивідуально-особистісним. А в процесі розвитку суспільства воно, як зазначалося, є частиною процесу формування вже громадянського суспільства і правової держави. І саме цей момент вказує на певний зв'язок між ціннісними уявленнями в суспільстві щодо права і існуючим рівнем довіри до суду. Як зазначає А. Романова, «сьогодні в Україні ціннісні орієнтири розвитку суспільства набули особливого значення у всіх сферах життєдіяльності особи, адже консолідоване, злагоджене морально і духовно стабільне суспільство здатне повноцінно розвиватися та забезпечувати і гарантувати основні права і свободи людини та громадянина» [11].

Однак, досягнення відповідного/необхідного загальносуспільного рівня довіри до суду потребує цілеспрямованої державної програми з відповідними методами та засобами та особистої позиції кожного окремо взятого судді. Тому тут варто взяти до уваги думку О. Бандури, висловлену у 2015 році: «Аксіологія права розрізняє цінності-цілі та цінності-засоби. До першої категорії належать, передусім, розглянуті нами цінності права, загальнолюдські цінності, задля впровадження яких у суспільне життя й було створено право. Другу категорію становлять правові цінності. Їх створено правом для досягнення цінностей-цілей. Правові цінності, як і цінності права, належать до розряду духовних» [2, с. 48].

У цьому контексті довіру до суду можна трактувати одночасно і як цінність-засіб, і як цінність-ціль. Такий підхід зумовлений передовсім загальною метою довіри до суду саме в контексті розвитку громадянського суспільства і правової держави. Для подальшого розвитку власної думки, можна також відштовхнутися і від зауваження відомого правника П. Рабіновича, що «розрізняють інструм. цінність юрид. права (зокрема стабілізаційну, організац., узгоджувально-інтеграц., орієнтаційно-координац., управлін., комунікат., охоронну, пізнавальну) та його власну цінність – здатність оптимізувати соціально прийнятні шляхи і засоби задоволення потреб суб'єктів» [10].

Як цінність-засіб довіра до суду є тим інструментом, за допомогою якого досягається позитивний рівень суспільних відносин. В цьому процесі беруть участь як відповідні органи влади (законодавчі, виконавчі і судові), так і конкретні особи, відповідальні за втілення правових норм на принципах справедливості (адвокати, судді, правоохоронці, державні службовці та ін.). Їх конкретним завданням є здійснення своїх службових функцій для забезпечення правового порядку в державі і сприяння реалізації прав людини і громадянина.

Як цінність-ціль довіра до суду вже виступає у ролі мети більш загального формату. Саме на цьому рівні довіра до суду стає елементом судочинства в практичній площині. Будь-які рішення судів, спираючись на правовий інструментарій, формують у суспільства загальне уявлення щодо їх відповідності нормам права і принципу справедливості. В Коментарі до Кодексу суддівської етики з цього приводу зазначається: «Відправляючи судочинство, суддя має розуміти, що суд повинен діяти у межах тих цінностей, які поділяються суспільством. Тільки у такому випадку можна розраховувати на адекватну оцінку справедливості громадянами» [6, с. 74]. Власне, в такому ж сенсі розуміється довіра до суду як елемент судочинства і з нашої точки зору [9].

З огляду на висловлену думку необхідно також відзначити, що однією із цінностей права вважається взаємна відповідальність держави та особи, в результаті чого встановлюється гармонія між ними [14, с. 289]. Але ж забезпечення цієї гармонії можливе, крім інших засобів, також і при постійному підвищенні рівня довіри до суду. На основі цього також формується і загальне уявлення про право і закон в цілому, про державу.

Ця взаємна відповідальність не є постійною константою. Вона властива лише для держав і суспільств із демократичним напрямом розвитку. Саме на її основі формуються як громадянське суспільство, так і правова держава. В українських умовах ця відповідальність почала динамічно розвиватися ще від 1991 року, коли сам народ взяв на себе відповідальність за відновлення та формування нового типу державності на власних землях, кардинально відмінного від попереднього радянського типу.

На цей момент варто звернути особливу увагу. Радянський і сучасний період розвитку української державності відрізняються між собою відношеннями між державою та особистістю. Саме це і накладає свій відбиток на ціннісні уявлення та практичні дії в процесі здійснення судової влади. Відповідно, це впливало і на рівень довіри суспільства до суду. Ситуація полягає в тому, що, з нашої точки зору, питання щодо довіри до суду можна ставити лише в умовах існування демократичного режиму.

В умовах же тоталітарного чи авторитарного режиму реальний вимір довіри до суду фактично нівелюється. Це зумовлюється саме тими відносинами між державою та особистістю. Як загальновідомо, тоталітарна чи авторитарна держава повністю здійснюють контроль над особистістю, її приватним життям і суспільною активністю. Тому, не маючи реального вибору у своєму житті, особистість підпорядковується тим жорстким правилам, які встановлюються тоталітарним чи авторитарним режимом. З цього випливає, що і рівень довіри до суду в радянській державі зумовлювався не ціннісними уявленнями про справедливість, право і т.д., а обмеженнями особистості в її приватному і суспільному житті. Оскільки ж довіра – це явище, викликане впевненістю у справедливості, воно повинно спиратися на можливості вибору і вільного доступу до будь-якої необхідної і відповідної конкретній ситуації інформації.

Класики політичної думки Джордж Г. Себайн та Томас Л. Торсон, характеризуючи тоталітаризм як явище, розкривали його сутність наступним чином: «Управління може, - насправді мусить, - контролювати будь-який вчинок і будь-який інтерес кожного індивіда або групи для того, щоб використати їх для зміцнення національної могутності. Відтак теорія тоталітаризму передбачала, що державне управління є не тільки самовладним у своїх рішеннях, але й нічим не обмеженим у своїх діях. Всі інтереси і цінності – економічні, моральні й культурні, – будучи частиною національних ресурсів, контролювалися і використовувалися державним управлінням». Така система безперечно давалася взнаки і щодо функціонування всієї судової системи. Тому, з точки зору дослідників, «змішування функцій і відсутність чітких правових взаємин було цілком характерним для тоталітаризму. ...судочинство повністю втратило свою незалежність і безпеку, тоді як судова сваволя практично була безмежно. Саме право навмисне затуманювалося, так що всяке рішення мало практично суб'єктивний характер» [12, с. 803-804, 805].

Саме тому не може бути й мови про якусь динамічність і розвиток ціннісних орієнтирів у судочинстві в умовах радянської державності. І саме це й було однією з тих умов (в контексті, звичайно, соціально-економічних та суспільно-політичних змін), що впливали на суспільні зрушення наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років.

З відновленням і утвердженням незалежності України в 1991 році динамічність суспільних процесів стала основою і динамічністю розвитку довіри до суду в нових суспільних умовах. Основу цього було закладено ще Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. В ній, зокрема, у IV розділі «Громадянство Української РСР» в 4 абзаці було проголошено, що «Українська РСР забезпечує рівність перед законом усіх громадян Республіки незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, освіти, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин».

Заради справедливості відзначимо, що аналогічне положення існувало і в статті 32 Конституції УРСР від 20 квітня 1978 року. Проте практика здійснення радянської влади чітко фіксувала декларативність цієї статті. Достатньо звернутися хоча б до тих справ, які пов'язані із діяльністю українських дисидентів. Панування офіційної комуністичної ідеології було основою для вирішення будь-яких судових справ, не лише політичного, але й цивільного, кримінального та ін. характеру.

Оскільки довіра до суду зумовлюється конкретними діями держави та її влади на забезпечення прав і свобод особистості, то із здобуттям незалежності ключовим моментом у цьому стало питання про реформування всієї судової системи вже на нових принципах, позбавлених ідеологічного партійного панування. З цією метою у квітні 1992 року Верховною Радою України була схвалена «Концепція судово-правової реформи в Україні». Важливо відмітити, що автори цієї Концепції фактично підкреслювали, хоч і досить обережно, відсутність цінностей у судочинстві у попередніх умовах радянської державності. Це впливає з тексту розділу I цієї Концепції «Умови і фактори що впливають на необхідність проведення судово-правової реформи»: «Суди не завжди надійно охороняли права і свободи людини, являли собою важливий інструмент командно-адміністративної системи і змушені були бути провідниками її волі. Суд не мав влади, а влада безконтрольно користувалась судом».

Зосередившись більше на практичних шляхах проведення реформи судочинства, автори Концепції лише частково згадали в ній ціннісні орієнтири, важливі для підвищення довіри населення до всієї судової системи. Зокрема, там вказувалося на необхідності «створення такого судочинства, яке максимально гарантувало б право на судовий захист, рівність громадян перед законом, створило б умови для дійсної змагальності і реалізації презумпції невинності» (розділ II «Основні принципи судово-правової реформи»). Так само там наголошувалося і не завданні судів «відновлення порушеного права і справедливості» (розділ III «Формування судової влади»).

В подальшому всі основні положення Концепції 1992 року реалізовувалися через прийняття цілого ряду законодавчих актів. Серед них – закони України «Про статус суддів» 1992 року, «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію, і дисциплінарну відповідальність суддів судів України» 1994 року, «Про органи суддівського самоврядування» 1994 року та ін. Зрештою, вершиною цього процесу стали положення Конституції України щодо судочинства, прийняті 28 червня 1996 року.

Паралельно з внутрішнім процесом вдосконалення судочинства Україна як держава почала брати на себе відповідні зобов'язання і на міжнародній арені. Показовими у цьому плані стали набуття членства у Раді Європи в 1995 році та набуття чинності для України у 1997 році «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» (ратифікована Законом України №475/97-ВР від 17 липня 1997 року «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»).

Саме з цього моменту і проявляється безпосередній зв'язок між реальною довірою громадян до українського судочинства та діяльністю суддів і всієї судової системи України. Адже тепер громадяни отримали можливість звертатися до Європейського суду з прав людини. І саме тепер перед Україною постало питання щодо подальшого реформування власного судочинства.

Визначальним для впровадження правових цінностей в українське законодавство та судову практику стали преамбула та розділ I «Права і свободи» цієї Конвенції, де наголошувалося на дотриманні справедливості при розгляді судових справ.

Для подальшого ж сучасного розвитку довіри до суду як елементу судової системи на практиці безумовною основою стали також «Бангалорські принципи поведінки суддів» від 19 травня 2006 року, ухвалені резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року за №2006/23 [1]. Саме ці принципи на сьогодні визначають діяльність суддів і є основою для їх ціннісних орієнтирів. До них відносяться: принцип незалежності, принцип об'єктивності, принцип чесності та непідкупності, принцип дотримання етичних норм, принцип рівності та принцип компетентності і старанності.

Але ці принципи, проголошені на міжнародному рівні, мають лише рекомендаційний характер для національних систем права. Тим не менше, ми вже бачимо їх втілення в нормативно-правових актах України. Зокрема, ми їх бачимо і в розділі VIII «Правосуддя» Конституції України та в Кодексі суддівської етики, схваленому XI черговим з'їздом суддів України від 22 лютого 2013 р. В останньому документі, затвердженому вже в новій редакції 18 вересня 2024 р. XX черговим з'їздом суддів України, вони відображені в розділі II «Поведінка під час виконання професійних обов'язків судді» [5].

Щоправда, у розділі VIII «Правосуддя» Конституції України ми не можемо бачити весь спектр цінностей суддівської діяльності. Однак, у Конституції зазначено головну з них, на якій базується і вся інша цінностей. Вона відображена у статті 129: «Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним

та керується верховенством права». Це положення у нещодавній колективній монографії відомих українських фахівців віднесено до найвищої цінності – конституційної, яка має об'єктивний характер і спрямована на те, щоб «сформувати та оцінити правову підставу для вирішення справи, з урахуванням, окрім традиційних джерел, об'єктивної системи конституційних цінностей, передусім – поваги до прав людини» [4]. В цілому ж, зрозуміло, завдання конституційних норм у сфері правосуддя полягає у створенні такого механізму діяльності судів та суддів, за допомогою якого можна було б забезпечувати ефективну динаміку довіри населення держави до всієї системи правосуддя. Ця позиція була розширена і набула більш чіткої змістовності в багатьох інших нормативно-правових актах, зокрема і в Кодексі суддівської етики.

Разом з тим не можемо не відзначити, що цінності-принципи, відображені в українському Кодексі суддівської етики, охоплюють більше коло аналогічних позицій, зафіксованих у Бангалорських принципах. І це є свідченням того, на чому ми наголошували вище – на динамічності розвитку правової аксіології. Для розуміння цього можна звернути увагу на те, що деякі цінності Бангалорських принципів відображені у статтях 5 (незалежність судді), 7 (компетентність), 8-9 (дотримання етичних норм), 10 (об'єктивність) Кодексу. Але у статтях здійснюється їх більш ширше і детальніше трактування. Наприклад, у статтях 8 та 9 наголошується також на прояві тактовності, ввічливості, витримці, поваги людської гідності, не допущенні «дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного та соціального походження, майнового стану, стану здоров'я, місця проживання, мовних та інших ознак» тощо.

Висновки. Таким чином, з нашої точки зору, довіра до суду як елемент судочинства, тісно пов'язана із правовими цінностями. Вона одночасно виступає і як цінність ціль, і як цінність засіб. Практичну основу для подальшого підвищення довіри до суду відіграють норми-цінності, які зафіксовані у «Бангалорських принципах» та у Кодексі суддівської етики. До них відносяться, зокрема принцип незалежності, принцип об'єктивності, принцип чесності та непідкупності, принцип дотримання етичних норм, принцип рівності та принцип компетентності і старанності. Але цей перелік не слід вважати вичерпним. Це підтверджує розвиток правової наукової думки та нормативно-правового законодавства в Україні. Це засвідчують події у зміні суспільного розвитку внаслідок Революції Гідності та започаткування поглиблених євроінтеграційних процесів. В цей період якнайкраще проявляється динамічність розвитку уявлень щодо правових цінностей та їх практичних втілень з метою утримання ефективності суддівської практики та діяльності суддів. Саме тому, з нашої точки зору, є підстави вважати, що довіра до суду вже сама по собі також є елементом існуючих правових цінностей. Відтак можна поставити питання про довіру до суду як правову цінність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бангалорські принципи поведінки суддів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text.
2. Бандура О. Аксіологія права як складова філософії права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. № 1-2. С. 45-55. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/398>.
3. Доброног Л. Динаміка системи права в контексті формування нових галузей: теоретико-методологічний вимір. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 18. URL: <https://www.reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-18-01-08/2025-18-01-08>.
4. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика. Упорядники: А. Єзеров та Д. Терлецький. Київ: ВАІТЕ, 2022. 604 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zastosuvannya_sudamy_konstytuciyi_ukrayiny_doktryna_i_praktyka_2022_1.pdf.
5. Кодекс суддівської етики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>.
6. Коментар до Кодексу суддівської етики. Київ, 2016. 140 с. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf>.
7. Певко С. Аксіологія права у громадянському суспільстві. *Право і безпека*. 2023. № 3 (90). С. 143-153. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/721>.
8. Поліщук П. Поняття правових цінностей та методологічні підходи до розуміння їх сутності. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2013. № 1-2. С. 75-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2013_1-2_11.
9. Пукас А. Справедливість як засіб підвищення довіри до суду і права людини в контексті євроінтеграційних процесів України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 10. С. 278-280. URL: http://lsej.org.ua/10_2025/64.pdf.
10. Рабінович П. Аксіологія права. *Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-43501>.

11. Романова А. Бангалорські принципи поведінки суддів як основа суддівської етики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2024. Том 5. № 86. С. 375-379. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/321414>.
12. Себайн Дж.Г., Торсон Т.Д. Історія політичної думки. Київ.: Основи, 1997. 838 с.
13. Тімченко О., Козій І., Пігош М. Дієвість правової аксіології. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 662-665. URL: http://lsey.org.ua/6_2023/154.pdf.
14. Філософія права. За заг. ред. М. Костицького, Б. Чміля. Київ, 2000. 334 с.
15. Щодо зміцнення незалежності суддів, захисту їх професійних інтересів, звернення до державних органів та посадових осіб. Рішення XX чергового з'їзду суддів України від 19 вересня 2024 р. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-hh-zizdu-suddiv-ukraini--e0c34ab610.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Лукас А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0